

Διδαχί

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ
Δελφών & Μιαούλη | Τ.2310 828 989 | www.inmetamorfoseos.gr

ΕΤΟΣ 3^ο | 25 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2022 | Αρ. Φύλλου 105

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Η παγκόσμια προοπτική του σχεδίου του Θεού

Σχόλια στο Ευαγγελικό Ανάγνωσμα: Ματ 2:1-12

Η εορτή των Χριστουγέννων είναι αναμφίβολα η μεγαλύτερη γιορτή ολόκληρου του χριστιανικού κόσμου και αποτελεί αφορμή εορταστικών εκδηλώσεων, θρησκευτικών ή και εντελώς αποχρωματισμένων θρησκευτικά, όχι μόνο για τις κατά παράδοση χριστιανικές κοινωνίες αλλά και για κοινωνίες που ακολουθούν ή μιμούνται τον λεγόμενο “δυτικό” τρόπο ζωής. Οι απαρχές της γιορτής ανάγονται στον 4^ο μ.Χ. αιώνα, οπότε και καθιερώθηκε ως ανεξάρτητη από τα Θεοφάνια γιορτή, αρχικά στη Ρώμη (πιθανότερη χρονολογία θεωρείται το έτος 335μ.Χ.) και αργότερα (πιθανότατα το 376 μ.Χ.) επεκτάθηκε και στις ανατολικές επαρχίες της αυτοκρατορίας. Η σημασία της γιορτής για την ορθόδοξη χριστιανική πίστη αποτυπώνεται στην υμνολογία της που περιλαμβάνει απαραίτητης ποιητικής αξίας ύμνους γραμμένους από τους λαμπρότερους υμνογράφους της Ανατολής, όπως οι Ρωμανός ο Μελωδός, Ιωάννης ο Δαμασκηνός, Κοσμάς επίσκοπος Μαΐουμά, κ.ά.

Το ευαγγελικό ανάγνωσμα της Λειτουργίας των Χριστουγέννων προέρχεται από το δεύτερο κεφάλαιο του Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, που αναφέρεται στην επίσκεψη των μάγων

στον νεογέννητο Ιησού (2:1-12). Η περικοπή περιλαμβάνει πέντε σκηνές: την άφιξη των μάγων (2:1-2), την ταραχή του Ηρώδη και τη διαβούλευση με τους ιερείς και τους γραμματείς (2:3-6), το αίτημα του Ηρώδη προς τους μάγους (2:7-8), την επίσκεψη των μάγων και την προσκύνηση του Χριστού παιδιού (2:9-11) και, τέλος, την αναχώρηση των μάγων (2:12).

Στις τρεις από τις πέντε σκηνές που περιλαμβάνει η περικοπή (πρώτη, τρίτη και τέταρτη) κεντρικό στοιχείο είναι το ρήμα «προσκυνείν». Οι μάγοι, ως εκπρόσωποι των ξένων λαών, θέλουν να προσκυνήσουν (σκηνή πρώτη) και προσκυνούν τελικά (σκηνή τέταρτη) τον Χριστό, εκπληρώνοντας κατά κάποιον τρόπο την προφητεία του Ψαλμού 71 (10-11), τον οποίο τόσο η ιουδαϊκή όσο και η χριστιανική παράδοση θεωρεί ως αναφερόμενο στον αναμενόμενο λυτρωτή:

Τα βασίλεια της Θαρσίς και οι παράλιες χώρες δώρα θα του φέρουν, των Αράβων οι βασιλείς και της Σαβά θα καταβάλουν φόρο υποτέλειας κι όλοι της γης οι βασιλιάδες θα τον προσκυνήσουν, θα τον υπηρετήσουν όλοι οι λαοί.

Η ειλικρίνεια της προσκύνησης των μάγων έρχεται σε αντίθεση με την ανειλικρινή υπόσχεση του Ηρώδη να προσκυνήσει τον Ιησού. Στην πραγματικότητα, ο βασιλιάς Ηρώδης θα προσπαθήσει να εξαλείψει αυτόν τον νεογέννητο «βασιλιά των Ιουδαίων», που τον βλέπει σαν απειλή για την εξουσία του. Φαίνεται πολύ πιθανό ότι βάζοντας ο ευαγγελιστής στο στόμα των μάγων το ερώτημα «Πού είναι ο νεογέννητος βασιλιάς των Ιουδαίων» υπαινίσσεται ήδη, περιγράφοντας τη γέννηση του Ιησού, τον θάνατό του, καθώς με αυτή τελικά την κατηγορία θα σταυρωθεί (Ματ 27:11,29,37). Τον ίδιο υπαινιγμό παρατηρεί κανείς και στις βυζαντινές απεικονίσεις της γέννησης του Χριστού, όπου ο μικρός Ιησούς απεικονίζεται ξαπλωμένος, όχι σε φάτνη αλλά, σε κάτι που μοιάζει με τάφο και με σπάργανα που μοιάζουν περισσότερο με σάβανα.

Αν και η ταυτότητα των «μάγων» δεν προσδιορίζεται εγγύτερα στο κείμενο, η καταγωγή τους από την Ανατολή και το γεγονός ότι καθοδηγούνται από ένα αστέρι καθιστούν σαφές ότι πρόκειται για ανθρώπους έμπειρους σε αστρονομικές παρατηρήσεις. Η λέξη «μάγος» είναι περσικής προέλευσης και δηλώνει τον αστρολόγο, τον μάντη. Τέτοιοι άνθρωποι ασκούσαν μεγάλη επιρροή στις αυλές της αρχαίας Μεσοποταμίας, ως

σύμβουλοι των βασιλιάδων της εποχής. Καθώς ο ηγεμόνας στα βασίλεια της Ανατολής θεωρείτο εκπρόσωπος των θεών στη γη και επομένως εγγυητής της τάξης του κόσμου, κάθε φορά που η τάξη του κόσμου έδειχνε, σύμφωνα με τις αντιλήψεις της εποχής, να κλονίζεται (κάποια έκλειψη ηλίου ή σελήνης, εξαιρετικά μετεωρολογικά φαινόμενα, πλημμύρες και άλλα παρόμοια), η θέση του βασιλιά κινδύνευε και γι' αυτό, ο ρόλος όσων είχαν την ικανότητα να προβλέψουν τέτοιες καταστάσεις ήταν καθοριστικός για τη δημόσια διοίκηση. Έτσι, δημιουργήθηκε η αντίληψη ότι όλα τα μεγάλα γεγονότα συνοδεύονται από κάποια σημάδια στο ουρανό.

Η παραπάνω ερμηνεία θα μπορούσε ίσως να οδηγήσει στην εντύπωση ότι η Αγία Γραφή δικαιώνει κατά κάποιον τρόπο την αστρολογία, αλλά ένα τέτοιο συμπέρασμα δεν δικαιολογείται αν λάβει κανείς υπόψη του τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του Κατά Ματθαίον Ευαγγελίου. Το Ευαγγέλιο αυτό απευθύνεται, όπως είναι γνωστό, σε ανθρώπους οι οποίοι προσήλθαν στη χριστιανική πίστη προερχόμενοι από τον ιουδαϊσμό και σκοπός του είναι να βεβαιώσει τους αναγνώστες του ότι ο Ιησούς είναι ο αναμενόμενος Μεσσίας. Το ιουδαϊκό υπόβαθρο των αναγνωστών του Ματθαίου προϋποθέτει ότι οι άνθρωποι αυτοί είχαν καλή γνώση του Νόμου και των Προφητών και γι' αυτόν τον λόγο ο ευαγγελιστής συνδέει διάφορα γεγονότα της ζωής του Χριστού με προρρήσεις σχετικά με την έλευσή του που περιέχονται στα αρχαία αυτά κείμενα. Το βιβλίο των Αριθμών, το τέταρτο από τα πέντε βιβλία του Μωσαϊκού Νόμου, περιγράφει την ιστορία ενός άλλου μάγου της αρχαιότητας, του μάντη Βαλαάμ, ο οποίος είχε κληθεί από τον Βαλάκ, βασιλιά της Μωάβ, μιας περιοχής που σήμερα βρίσκεται στη νότια Ιορδανία, για να καταραστεί του Ισραηλίτες (Αρι κεφ 22-24). Με παρέμβαση όμως του Θεού οι χρησμοί του Βαλαάμ αντί για κατάρες καταλήγουν σε ευλογίες. Στον τελευταίο από τους χρησμούς του ο Βαλαάμ αναφέρεται σε κάποια μορφή του μακρινού μέλλοντος που την περιγράφει με τα εξής λόγια: «Από τους απογόνους του Ιακώβ, αστέρι θ' ανατείλει, άνθρωπος θα υψωθεί μεσ' απ' τον Ισραήλ» (Αρι 24:17). Τα λόγια των μάγων αμέσως μετά την είσοδό τους στην Ιερουσαλήμ: «Πού είναι ο νεογέννητος βασιλιάς των Ιουδαίων; Είδαμε ν' ανατέλλει το άστρο του και ήρθαμε να τον προσκυνήσουμε» θυμίζουν στους αναγνώστες του Ευαγγελίου τον παλιό χρησμό του

Βαλαάμ. Προφανώς γι' αυτόν τον λόγο η λειτουργική παράδοση της Εκκλησίας προβλέπει να διαβάζεται το κείμενο αυτό κατά τον Εσπερινό της γιορτής των Χριστουγέννων.

Το σχέδιο του Θεού για τον κόσμο δεν στοχεύει στη σωτηρία ορισμένων ανθρώπων, αλλά, όπως βεβαιώνει η Α΄ Πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολή, ο Θεός «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν» (2:4). Στην ιδιαίτερη ιστορία του Θεού με τον λαό του υπόκειται πάντοτε η παγκόσμια προοπτική. Στην αρχή της πατριαρχικής ιστορίας η προοπτική αυτή καθίσταται εμφανής με την υπόσχεση «καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς» (Γεν 12:3) που δίνεται από τον Θεό στον Αβραάμ. Στην ιστορία των προφητῶν τα ὅσα συμβαίνουν στον Ισραὴλ τίθενται στο υπόβαθρο της ιστορίας των λαῶν και της παγκόσμιας ιστορίας. Στο τέλος της προφητείας βρίσκεται ο “δούλος του Κυρίου”, ο οποίος αποστέλλεται «εἰς φῶς ἐθνῶν, εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Ησα 49:6) και αργότερα, στις εσχατολογικές προφητείες, η σωτηρία ανοίγεται σε ὅλους τους λαούς. Και τέλος, ο Ιησούς πεθαίνει στον σταυρό, επειδή «οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον» (Ιωα. 3:16). Καθίσταται, επομένως, προφανές ὅτι η ιστορία του Θεού με τον λαό του ἔχει ἀπὸ την αρχή μέχρι το τέλος την ἀνθρωπότητα ὡς στόχο. Ἐτσι, ὡπως η παρέμβαση του Θεού μετέτρεψε τους χρησμούς του Βαλαάμ ἀπὸ κατάρες σε εὐλογία γιὰ τον Ισραὴλ, κατὰ ἀνάλογο τρόπο, ὡπως βεβαιώνει και το ἀπολυτίκιο της γιορτῆς των Χριστουγέννων, ὁδηγεῖ τους παγανιστὲς μάγους να προσκυνήσουν τον Χριστό: «Ἡ Γέννησίς σου Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀνέτειλε τῷ κόσμῳ, τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως· ἐν αὐτῇ γὰρ οἱ τοῖς ἄστροις λατρεύοντες, ὑπὸ ἄστέροσ ἐδιδάσκοντο, σὲ προσκυνεῖν, τὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης». Ἀν στην αρχή του Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου ο Θεός ὁδηγεῖ τους μάγους ὡς εκπροσώπους των λαῶν με τον τρόπο που αυτοὶ καταλαβαίνουν να προσκυνήσουν τον Χριστό, στο τέλος του Εὐαγγελίου ο Χριστός στέλνει τους μαθητὲς του σε ὅλους τους λαούς με την ἐντολή: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν» (28:19-20).

M.K